

Sylwia Seul

Niepokój o nastolatka w blogu

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (34-35), 33-44

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Niepokój o nastolatka w blogu

Nastolatki prowadząc blogi odnoszą się do rzeczywistości w której żyją, prezentują osobistą reakcję na to, co je otacza i dokonują twórczego przełożenia swoich myśli i przeżyć. Wyrażają swoje wątpliwości wobec świata zastanego i tworzonego przez dorosłych. Dorośli czytelnicy (rodzice, nauczyciele) blogów swoich podopiecznych w wieku gimnazjalnym prezentują różne reakcje na tego typu wytwory (na kontinuum od życzliwości i wsparcia do groźby i wymuszenia skasowania blogów), których głównym podłożem jest niepokój. Dokonam analizy możliwych motywów, którymi kierują się dorośli od prezentacji reakcji na świat wirtualny, pełnienie roli socjalizującej i opiekuńczej, jakości komunikacji interakcji z nastolatkiem, poziomu otwartości poznawczej i charakterystyki wybranych procesów którym podlega nastolatek prowadzący blog, z szczególnym zaakcentowaniem formowania tożsamości – realizacji jednego z zadań rozwojowych .

1. Reakcja na świat wirtualny

Jakie są reakcje na świat wirtualny dorosłych sprawujących opiekę nad dziećmi i młodzieżą? Współczesne media zmieniają percepcję w środowisku fizycznym (realne) i w medialnym (wirtualne). Zderzają się światy norm i ofert (wskazań praktycznych) poznawczych, moralnych, emocjonalnych, prestiżowych, przyjemnościowych, materialnych, witalnych i społecznych, a także wzmacniają internalizację stereotypów. Około 40% Polaków traktuje komputer i Internet jako źródło informacji, narzędzie pracy i nawiązywania kontaktów społecznych lub przygotowujące do telepracy. Internet może destabilizować stosunki międzyludzkie albo pełniej uczestniczyć w życiu społecznym, ale też być wykorzystywany do manifestowania poglądów, postaw i rozpowszechniania informacji¹.

Wzrasta autonomia wypowiedzi, wolność ekspresji i dziecko trzeba chronić przed zalewem treści i uczyć samodzielnej oceny sprzecznych informacji. Brak granic wolności wiedzy do zwyrodnienia np. naruszania dóbr osobistych, zagrożenia sfery porządku publicznego i bezpieczeństwa, afirmacja wolności zanika w konfrontacji z zagrożeniami. Dowolność tematyczna to

¹ A. Morawska, *Etyka w komunikacji internetowej, U progu wielkiej zmiany? Media w kulturze XXI wieku .Nurty- kategorie-idee* (red.) M Sokołowski, Olsztyn, 2005, s 288–297. M. Torczyńska-Jarecka, *Elektroniczna agora – prawo do informacji w globalnej wspólnocie komunikacyjnej. U progu wielkiej zmiany...* op. cit., s. 258–270.

także dostęp do groźnych dla rozwoju grup (z niebezpiecznymi ideologiami destrukcyjnymi) ale też możliwość rozwoju zainteresowań. Prezentując swoje treści nastolatek nawiązuje kontakty z enklawami ludzi o podobnych zainteresowaniach. Wśród wyodrębnionych użytkowników obok technologów, internetowców (traktujących Internet jako narzędzie pracy i komunikacji, źródło informacji i zabawy) są oporni którzy nie dostrzegają korzyści, charakteryzują się wysokim wskaźnikiem niepokoju o nastolatka². Dla blogującego dziecka nie są zrozumiałe pojęcia własności intelektualnej, prawa w sieci. Część odpowiedzialności prawnej za treści ponoszą właściciele serwisu (dlatego kasują część blogów).

Dostępność do polszczyzny internetowej modyfikuje język (jako narzędzie wartościowania, źródło informacji i nosiciel wartości użytkowników) w rzeczywistości społecznej pozawirtualnej³. Jest specyficzny język pisany: skróty, neologizmy, zdrobnienia, równoważniki, język żargonowy z zapożyczeniami, gramami, emotikonami, ubożące słownictwo, niedbałość językowa. Poza regułami językowymi są aspekty pragmatyczne czyli strategie komunikacyjne: niestabilność tożsamości, anonimowość, zrównanie statusu, bez ograniczeń przestrzennych, większa dostępność kontaktów, permanentny zapis interakcji.

Media stają się skuteczne i efektywne w procesie kształcenia i wychowania gdy są przyjazne dla ludzi, wiarygodne i kompetentne, w bliskim dystansie z odbiorcą, dostarczają pochwał, posiadają swoją osobowość (podobną do odbiorcy – bo zaspokajają jego potrzeby) i są nośnikami dobrych i złych emocji, wpływają na pamięć odbiorcy⁴. Sieć jako zastępczy powiernik, źródło samowiedzy i wiedzy o różnych zjawiskach daje możliwość zaspokajania potrzeb emocjonalnych i społecznych, jest atrakcyjną i bezpieczną formą wymiany spostrzeżeń, wyrażania lęków i miejscem pozyskiwania wsparcia społecznego.

W trakcie edukacji i rozwoju własnych kompetencji dziecko wykorzystuje wytwory wirtualne. Ponieważ ta komunikacja wiąże się ze stabilizowaniem i dopasowywaniem znaczeń, dorośli dostrzegają w niej elementy manipulacji⁵. Tworząc blog, odwołuje się także do rzeczywistości w mediach prezentowanej w krzywym zwierciadle, manipulowanej, ukazywanej wybiórczo, co obniża wrażliwość dziecka. Może stać się także ofiarą (przez wykorzystanie podawanych informacji) i dlatego wymaga ochrony, albo może naruszyć prawo (kradzież, utrata dobrego imienia wskutek nieprawdziwych informacji, pomówienie, co może mieć miejsce, gdy rozpowszechnia nieodpowiednie pliki, podaje informacje ze swojego życia domowego,

² M. Orłowska, *Miejsce mediów wśród wykluczonych w społeczeństwie U progu wielkiej zmiany...* op. cit., s. 497–509.

³ D. Suska *Logosfera w sieci –pragmatyka, aksjologia, stylistyka (przyczynek do opisu języka nowych mediów)*. *U progu wielkiej zmiany...* op. cit., s. 425–439.

⁴ W.J. Maliszewski, *Kompetencje nauczyciela a media we współczesnej edukacji. U progu wielkiej zmiany...* op. cit., s. 145–158.

⁵ M. Graszewicz, D. Lewiński, *Edukacja a media. U progu wielkiej zmiany...* op. cit., s. 133–144.

szkolnego). Ponieważ forma wyrażania w postaci blogu jest nowym zjawiskiem wyzwala u części dorosłych lęk przed nieznanym i zamiast nabywać kompetencje by zrozumieć aktywność i wykorzystywać (np. włączając się do komentatorów odwiedzających stronę) grozi dziecku, zabrania lub każe kasować notki.

Anonimowość dla potencjalnych odbiorców (poza zaufanym gronem przyjaciół) sprzyja przekształcaniu rzeczywistości i fikcjom, kłamstwu bez konsekwencji uczy bezkarności. Zwiększa otwartość, redukuje społeczne zahamowania, ośmiela, gdy niedosyt intymnych więzi, ale nie zastąpi rozmowy, kontaktu twarzą w twarz. Fizyczna nieobecność to brak autentycznej informacji zwrotnej, brak wglądu w przeżycia innego i odbioru w pełni odczuć. Łatwiej zakończyć niechciane kontakty, obniża się skłonność do konformizmu, pozwala na eksperymentowanie z tożsamością. Są zaniechane więzi realne, miesza świat wirtualny z faktycznym, co utrudnia kontynuację w świecie rzeczywistym⁶. Bezradni, nieśmiali realizują się zastępczo, kreując i mają jednocześnie poczucie, że inni też są nieautentyczni. Uciekają od rzeczywistości w świat wirtualny kosztem życia społecznego, gdy nie umieją się podporządkować i współpracować⁷. Więcej wyrażają agresji (a to utrwala i wzmacnia postawę), niż gdy przebywają twarzą w twarz, wyzwala ją prawdziwe reakcje emocjonalne (i fizjologiczne). Nastolatkom spędzającym czas na przygotowaniu wpisu na swoją stronę grozi uzależnienie od kontaktów z sieciowymi znajomymi i redukcja osobistych, przeciążenie informacyjne, zaniedbanie obowiązków, narażenie zdrowia. Trwanie tego stanu wywołać może zmienione stany świadomości, osłabiać racjonalność myślenia, pogorszenie kondycji somatycznej, reakcje depresyjne, lęk, niepokój.

Dorośli uciekający przed dorosłością i dojrzałością nie mogą jednocześnie stanowić autorytetu, wchodzą do sieci wraz z młodymi – sieć ma charakter egalitaryzujący, z infantylnym stylem. Bez koncepcji własnej roli i tożsamości, nie mają pomysłu na transmisję kultury są bezradni wobec mediów, nie tworzą wzorców komunikowania, które pozwoliłyby skuteczne edukowanie młodych⁸. Ograniczają się do kształcenia umiejętności operacyjnego przetwarzania informacjami, wytwarzaniem, przerabianiem i ich rozpowszechnieniem. Może poprowadzić dziecko, wskazać wartościowe strony nie tylko dydaktycznie, ale korzystając, staje się modelem, wzorem używania komputera. Przydatne dorosłemu (np. nauczycielowi) są kompetencje komunikacyjne, wiedza i informacyjno medialne, cechy osobowe (wysoka otwartość, ugodowość, sumienność w nabywaniu nowych umiejętności),

⁶ B. Maj, *Internet jako medium komunikacyjne – psychospołeczne konsekwencje zjawiska. U progu wielkiej zmiany...* op. cit., s. 249–255.

⁷ L. Mendalka, *Internet jako nowy typ środowiska wychowawczego. U progu wielkiej zmiany...* op. cit., s. 319–326.

⁸ I. Borkowski, *Edukacja medialne w społeczeństwie wiedzy. U progu wielkiej zmiany...* op. cit., s. 125–131.

gotowość do poszukiwania i kreowania nowych rozwiązań z wykorzystaniem mediów.

Dorośli o wyższej mobilności poznawczej dobrze radzą sobie z przewyższeniem sztywnych nastawień (tendencja do korzystania z wyuczonych reakcji przejawia się w sytuacjach nowych), łatwo modyfikują własne pomysły⁹. Sztywne nastawienie, niepokój wobec rzeczywistości wirtualnej wywołuje brak pewności siebie i przekonanie że pomysły są gorsze niż innych a także sprzyja odczuwaniu niechęci do myślenia o rzeczach wymagających wysiłku intelektualnego. Dorosły wraca do starych pomysłów - np. metod wychowawczych stosowanych w innych pokoleniach zamiast poszukiwać nowych rozwiązań.

Nietolerancja na wieloznaczność, czyli trudność w rozpoznawaniu pozytywnych i negatywnych cech w obrębie tego samego obiektu, przykładowo aktywności dziecka w blogu, wywala tendencję do przyjmowania skrajnych rozwiązań, przedwczesnego formułowania sądów wartościujących, negowania rzeczywistości, poszukiwania całościowej, jednoznacznej akceptacji. Z kolei otwartość na doświadczenie – prowadzi do tolerowania nowości, ciekawości poznawczej, tendencji do podejmowania niekonwencjonalnych działań, autonomii w formułowaniu sądów i podejmowaniu decyzji czyli gotowości do zapoznawania z nowinkami, które przynosi dziecko a złożoność poznawcza (to jest czerpanie satysfakcji z podejmowanie aktywności myślenia, jest zdolnością do różnicowania i wyodrębniania wielu dymensji w otoczeniu) sprzyja racjonalnej analizie wspólnie z dzieckiem jego aktywności blogowej.

2. Rola socjalizująca i edukacyjna

Rodzicielstwo jest jednym z etapów rozwoju społecznego i wchodząc w rolę opiekuna wypełnia ją w kontekście własnego życia, poznaje jej specyficzne treści i nadaje osobiste znaczenie. Tak rozumiany rozwój ma autonomiczny charakter, jest regulowany przez zdolność do realizacji życia ludzkiego¹⁰. Dorosły kiedyś poddawany socjalizacji podejmuje się teraz socjalizacji drugiej osoby, własnego dziecka, a to zmusza do krytycznego spojrzenia na przeszłość, na stosowane wobec niego praktyki wychowawcze

Zadaniem rozwojowym rodziców jest pomaganie dorastającym dzieciom w stawianiu się odpowiedzialnym, zdobyciu i utrzymaniu siebie w zadowolającej sprawności w karierze zawodowej. Wymaga to od rodziców dostosowania do zmian zachodzących stale w jego życiu wraz z wiekiem oraz wewnętrznej ich akceptacji a potem ograniczeń. Realizacja zadań rozwojowych

⁹ M. Kossowska, *Sztwność a sposób funkcjonowania poznawczego*, „Przegląd Psychologiczny”, 2000, 43(2), s. 217–240. M. Kossowska, *Różnice indywidualne w potrzebie poznawczego domknięcia*. „Przegląd Psychologiczny” 2003, 46 (4), s. 355–374.

¹⁰ S. Kowalik, *Rozwój społeczny. Psychologia rozwoju człowieka Rozwój funkcji psychicznych*, t. 3 (red.) B. Harwas-Napierała, J. Trempała, Warszawa 2002, s. 71–105, K. Solecka *Tworzenie perspektywy rozwoju indywidualnego w kontekście tożsamości grupowej*, „Psychologia Rozwojowa” 5 (1-2) 2000, s. 85–98.

jest ciągłym dokonywaniem wyborów zadań zgodnych z oczekiwaniami życiowymi nawet wbrew własnej wygodzie i chęci, wymagających rezygnacji z części osobistych dążeń na rzecz zobowiązań rodzinnych. To wymaga wyważenia proporcji w realizacji zadań¹¹. Styl taki wzmacnia odporność na stresy związane ze zdarzeniami chronologicznymi i losowymi, pomaga z godnością znosić porażki, łagodzi skutki zdarzenia lub aktywnie walczyć dla dobra sprawy. Rola rodzicielska wymaga podążania, stymulowania rozwoju, utrzymania bliskich więzi, dobrej komunikacji i empatii, zaangażowania i bliskości dając poczucie bezpieczeństwa i udzielając wieloaspektowej pomocy w osiągnięciu pogłębionego porozumienia z sobą obok sfery poznawczej, emocjonalnej, komunikacyjnej, decyzyjno-behawioralnej, egzystencjalno duchowego, biograficznego wymiaru funkcjonowania.

Rodzice dzieci prowadzących blogi należą do fazy średniej dorosłości (przedział od ok. 35 roku życia i starsi). Są jeszcze sprawni poznawczo, o możliwościach twórczych. Niekiedy sygnalizują kryzys wieku średniego (2–5%), gdy konfrontują swoją realizację ról społecznych. Istnieje związek między kompetencjami emocjonalnymi nastolatka, jego zrównoważeniem i zgodnością z zadowoleniem z małżeństwa rodziców - zadaniem jest też więc także dbanie o relację małżeńską - a jej predyktorami są spójność, zgodność celów, i zachowań oraz wzajemne wsparcie. Poczucie bycia kochanym przez ojca i matkę zwiększa umiejętność empatycznego zaangażowania w doświadczenia emocjonalne innych osób. Duma i harmonia rodzinna są ważnymi zasobami, które decydują o zadowoleniu z życia młodzieży. Dzieci z takich rodzin mają lepszą sytuację społeczną w szkole i lepsze wyniki w nauce¹². Rodzice w wychowaniu kładą wyższy nacisk na moralny niż sprawnościowy aspekt zachowań swoich dzieci bez względu na płeć. Próby wpływania na postępowanie dzieci trwają bez względu na wiek, a te z wiekiem zaczynają opierać się tym poradom.

Obraz dziecka w umyśle rodziców jest uaktualniany i modyfikowany wraz z rozwojem. Niekiedy proces ten przebiega nieadekwatnie do faktycznych zmian w rozwoju dziecka, np. szybko rozwijających się kompetencji intelektualnych, myślenia logicznego. Nastolatek krytyczny wobec rodziców, którzy przestają być jedynym punktem odniesienia dla swoich pytań i problemów, otwiera się na świat i poszukuje innych wartości i postaw. Poszukiwanie przez nastolatka własnej tożsamości może sprzyjać nasileniu konfliktów z rodzicami, nasilające tendencje do zdystansowania wobec dotychczasowych autorytetów.

Przejawem tych procesów jest założenie i prowadzenie blogu. Wielu rodziców nie przekształca koncepcji własnej roli wobec dorastających dzieci,

¹¹ *Psychologia wychowawcza* t. 2, (red.) M. Przetacznik-Gierowska, Z. Włodarski Warszawa 1998, s. 233–236.

¹² J. Gerris, *Personality and family relations*. The European Society on Family Relations (ESFR) International Congress Fribourg, 30 IX-2 X 2004.

co staje się źródłem kryzysu¹³. Popołniają błąd próbując zachować styl odnoszenia do dzieci, zwiększając kontrolę, egzekwując nakazy i zakazy. Tłumią tendencje rozwojowe albo godzą się, że ich prośby są nieskuteczne, co zaburza relacje z dzieckiem. Nowym zadaniem jest akceptacja potrzeby autonomii wyborów i decyzji, eksploracji świata, oraz potrzeby pomocy, wsparcia potrzeby eksploracji i zaangażowania. Dla rodziców jest to wyzwanie rozwojowe, charakterystyczne dla pokolenia początku XXI wieku. Zadanie dla dorosłego jest ujmowanie dziecka w aspekcie rozwojowym, traktowanie go jako zmieniający się system z typowymi punktami krytycznymi i świadomością, że gdy problem nie został rozwiązany przez rodzinę to konsekwencją są objawy u jednego z członków, najczęściej dziecka. Dobra komunikacja sprzyja w ich rozwiązaniu.

3. Komunikowanie w interakcjach

Różnice osobowe między rodzicami, przypisywanie cech i opis działań dziecka, umiejscowienia kontroli i wzorzec motywacyjny wpływają na jakość interakcji rodzic-dziecko. Ważne jest w rodzinie respektowanie prawa dziecka w interakcji - przyjęcie stylu wspierająco-wzbogacającego zamiast ograniczająco-powściągający i uwzględniającego indywidualny i zespołowy punkt widzenia. Ludzie pozbawieni świadomości własnych praw przyzwalają na przekraczanie praw osobistych w interakcji z sobą, powstaje wówczas zakłócona relacja i prowadzi do problemów rozwojowych. Gdy w interakcji są przekraczane prawa dziecka, wówczas jest zagrożona jego kondycja psychofizyczna. Czuje się ono nieszanowane, niegodne miłości, obniża poczucie własnej wartości i motywację do i rozwoju, przeżywa złość i niechęć do ludzi i te emocje przenosi na interakcje z rówieśnikami.

Trudności w porozumiewaniu świadczą o braku rodzicielskich umiejętności komunikowaniu. Dorosły o większej elastyczności w myśleniu i działaniu ma wpływ na rezultat interakcji. Kierując się empatią, akceptacją i samoświadomością chroni dziecko przed dyskomfortem. Jeśli dorosłemu brakuje samokontroli cierpi na deficyt moralny, traci kontakt z samym sobą i z innymi. Samoświadomość pozwoli na rozpoznawanie uczucia w chwili kiedy jest doświadczane, umiejętność nazywania go i wskazywania na źródło, oraz nieodreagowywanie własnych emocji zamiast komunikowania. Empatia pozwala uznać punktu widzenia dziecka. Rodzice uczą rozpoznawania emocji własnych i innych ludzi, panowania nad emocjami oraz akceptowanych w danej kulturze sposobów ich wyrażania.

Komponenty stylu komunikacji rodzicielskiej: otwartość, wrażliwość, koncepcyjne czy społeczne zorientowanie są czynnikami konstytuującymi dialog jako kontekst rozwoju tożsamości osobowej. Kształtowaniu się tożsamości osobowej sprzyja doświadczanie względnej równowagi

¹³ M. Olejnik, *Średnia dorosłość. Wiek średni. Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka*. T. 2, (red.) B. Harwas-Napierała, J. Trempała Warszawa 2000, s. 234–262.

indywidualności i wspólnotowości w komunikacji rodzicielskiej. Indywidualność wyraża się poprzez otwartość i koncepcyjne zorientowanie komunikacji, natomiast wspólnotowość przez wrażliwość i społeczne zorientowanie komunikacji w relacjach z dzieckiem. Dominująca atrybucyjna tożsamość społeczna dorosłego - ponieważ wiąże z gotowością do indywidualnego traktowania wyrażająca się w otwartości i koncepcyjnym zorientowaniu w komunikacji - sprzyja lepszemu rozumieniu potrzeb wyrażanych przez nastolatka w blogowych notkach niż grupowa (dostrzeganie perspektywy relacji interpersonalnych i międzygrupowych) lub kategorialna (predystynuje do posługiwania stereotypami klasycznymi i spiskowymi).

Perspektywa rodzica, jest inna niż dziecka, często trudno zaakceptować, że dziecko spostrzega inaczej i stąd niezrozumiałe albo nawet oburzające dla rodziców zapisy w blogu. Rodzic wychodzi z kategorii przeżywania na poznawanie. Warunkiem jest kontakt z dzieckiem w atmosferze zaufania, pewności i współdziałania. W dobrym kontakcie jest gotowe do podążania w kierunku zaproponowanym przez dorosłego. Źródło zaburzeń komunikacji tkwi w złej ocenie dziecka; pojawia się lęk, niepokój, że jest złym rodzicem i reakcja złością na dziecko (traktowany jako żywy dowód nieporadności wychowawczej)¹⁴. Może być konflikt wartości -gdy dziecko eksploruje przekonania obce dorosłym i/lub przyjmuje -rozważane w notkach i komentarzach - inne punkty widzenia niż dorosłych. Konflikty interpersonalne spowodowane traktowaniem subiektywnego świata jako obiektywnej rzeczywistości, w której selektywnie dopuszczane są informacje uproszczone rezultatem potrzeb i celów, oczekiwań w sytuacji konfliktowej.

Rodzic pod wpływem stresu zaczyna wyobrażać sobie przeżycia dziecka i działa w oparciu o swoje wyobrażenia bez konfrontacji z rzeczywistymi stanami dziecka. Dorośli wyrażając stres przez działanie i karanie wyrażają swoje uczucia, to prowadzi do wzrostu poczucia siły i kontroli, stosują je ci, którym tego poczucia brak. Szkody emocjonalne mogą spowodować: poza karami fizycznymi, ograniczanie wolności osobistej, wycofywanie miłości (groźba), budząca lęk i obniżająca poczucie własnej wartości, niekiedy wytykanie błędów, dokuczanie.

Kary są wyrazem akceptacji przemocy, wyrachowania w związkach, niewrażliwości lub braku zainteresowania uczuciami dziecka. Jednym z przejawów złego traktowania jest przemoc emocjonalna, czyli atak na dobre samopoczucie psychiczne poprzez odrzucanie, ignorowanie potrzeb dziecka, traktowanie jako osobę bez wartości i praw. Rodzic terroryzuje, obraża, straszy, stwarza atmosferę lęku, ignoruje sygnały dziecka, nie interesuje się jego sytuacją, izoluje od kontaktów społecznych z rówieśnikami, stawia wymagania ponad siły ignorując możliwości dziecka, co jest okazją do krytyki

¹⁴ M. Popiecki, I. Zeman, *Zmiana poprzez doznanie – NLP w pracy z rodzicami*, „Nowiny Psychologiczne” 1999, 4, s. 73–82.

i kar¹⁵. Dzieci karane fizycznie uwierzą, że na nią zasłużyły (ujawniają to wpisy w blogach).

Badania nad młodzieżą pokazują, że przemoc w interakcjach nie traktowana jest jako problem do rozwiązania ale jako element życia, koncentrują się na jej minimalizacji i ochronie przed nią. Złe traktowanie dziecka przez opiekunów jest skutkiem słabo kontrolowanej agresji, niskiej tolerancji na frustrację, rzutowania na dziecko odpowiedzialności za swoje niepowodzenia, niskiego poczucia własnej wartości, depresji, braku wiedzy o rozwoju dziecka, nierealistycznych oczekiwań wobec dziecka, niezadowolenia z roli rodzicielskiej, doświadczania w dzieciństwie złego traktowania, nadużywania alkoholu i innych środków uzależniających, niskiego poziomu satysfakcji z małżeństwa, złego stanu zdrowia. Możliwy do przerwania cykl złego traktowania dzięki wsparciu społecznemu i korzystaniu z pomocy terapeutycznej.

Funkcjonalne zachowania rodziców to dobre komunikowanie, utrzymanie integracji rodziny, dawanie nawzajem oparcia, podtrzymywanie pozytywnej samooceny dziecka i innych członków rodziny, wiąże się z większą plastycznością. Dysfunkcjonalnemu będzie odrzucanie dziecka, nadopiekuńczość, brak współpracy między rodzicami i towarzyszy mu większy niepokój o skutki aktywności w blogu.

4. Nastolatek „blogujący”

Rekreacyjne zachowania nastolatka podejmowane w czasie wolnym, poza obowiązkowymi zajęciami są rezultatem wolnego wyboru, pozwalają na osiągnięcie spokoju i równowagi, rozwój zainteresowań i nabycie nowych umiejętności, lub oderwanie od zmartwień. Korzyści: lepszy stan, zapobieganie pogorszeniu, dbanie o przyjaźń, realizacja satysfakcjonującej aktywności (ekspresja ja, duma z siebie). Kosztami są zachowania ryzykowne, które dają tymczasowe rezultaty: radość, zabawa, uciecha oraz przyszłe konsekwencje - niekiedy szkodliwe. Środowisko wirtualne powoduje, że nastolatek zostaje umieszczony wewnątrz wykreowanej przestrzeni, interaktywnej w czasie realnym, może spowodować przeniesienie poczucia świadomości z ciała realnego na zewnątrz niego. Czas wolny, miejsce i doznania stają się dekontekstualizowane, załamują się różnice między realnością, imitacją, fikcją.

Potrzeby psychiczne wieku dorastania - poznawcza: życia psychicznego (sfera przeżyć, rozwój osobowości, potrzeby), społecznego (bycie w grupie, jej normy, system wartości, przyswajanie wartości kultury, wykrystalizowanie się światopoglądu, osiąganie niezależności od rodziców) wpływają na preferencje zachowań rekreacyjnych. Wyrażane potrzeby mają charakter instrumentalny, np. możliwość rozwoju tożsamości, potwierdzenie swojej

¹⁵ E. Bielawska-Batorowicz, *O formach złego traktowania dzieci*, „Przegląd Psychologiczny”, 1993, 36 (3), s. 305–316.

wartości, autonomii, prestiżu, statusu, rozwijanie inicjatywy, własnej skuteczności. Nastolatek prowadząc blog realizuje część tych potrzeb.

Cele wybrane przez nastolatka powstają pod wpływem kontaktów społecznych, które pomagają mu odkryć i dostarczać wzorce postępowania, rozpoznawać istniejące i aktualizować zdolności i zasoby działania i przeżywania wspierając lub hamując rozwój¹⁶. Rozwój świadomości prowadzi do zmian motywacyjnych i zwiększania wykorzystania swoich zasobów i zasobów kulturowych. Ucząc się środowiska poszerza swoje kompetencje np. opanowuje umiejętności pracy w sieci, tworzenia stron internetowych. Dokonują przemiany przekonań, które polegają korekcie, zmieniają się w czasie. Preferowany styl życia młodzieży jest zgodny z cenionymi wartościami i treścią celów życiowych. Dominują cele edukacyjne, a w długoterminowych: zawodowe, rodzinne, stabilizacyjne. Najbardziej cenione wartości: instrumentalne to: kochający, ambitny, czysty, odpowiedzialny, najmniej cenione: posłuszny, o szerokich horyzontach, wybaczący, opanowany. W celach ostatecznych: najwyżej cenią: bezpieczeństwo rodziny, mądrość, dojrzałą miłość i szczęście.

Przełomowy charakter wieku młodzieńczego związany z przechodzeniem od zależności od rodziców do autonomii charakteryzuje się wrażliwością na wpływ rówieśników. Optymalne funkcjonowanie w sferze społecznej i psychologicznej wyraża się w prospołecznych zdolnościach, pozytywnych interakcjach, umiejętności radzenia ze stresem i przeciwnościami losu, realizowania zadań rozwojowych i celów osobistych i interpersonalnych. Niekiedy treści notek wskazują na istnienie zaburzeń, lęku, depresji, i innych dysfunkcji.. Słabe więzi z rodziną i szkołą, zaniedbanie potrzeb psychicznych sprzyjają tworzeniu relacji z osobami wyzwalającymi zachowania dewiacyjne. Nastolatki narażone są na podejmowanie działań ryzykownych (zagrożających zdrowiu, życiu) doświadczania trudności emocjonalnych i zaburzeń zachowania. Dorośli dbający o dobre relacje z nastolatkami mogą włączyć elementy wczesnej interwencji, która ogranicza, łagodzi lub im zapobiega.

Analiza jakościowa treści notek zamieszczanych przez nastolatki wskazuje na potrzeby typowe dla tej fazy rozwoju i specyficzną komunikację¹⁷. Wyrażane emocje i sytuacje wskazują na aktywizację we wszystkich wątkach (instrumentalnym osiowym egzystencjalnym) rozwoju tożsamości - kryzysu typowego dla adolescencji¹⁸. Analizując treści blogów można diagnozować kondycję współczesnego nastolatka, czy blog staje się inkubatorem tożsamości, czy sprzyja tworzeniu i doskonaleniu więzi społecznych, uczy się konsekwencji i możliwych reakcji na swoje wypowiedzi, może ćwiczyć wpływanie na innych (np. wywoływanie komentarzy); ułatwia

¹⁶ M. Krzyśko, *Psychospołeczne korelaty preferencji środowiskowych oraz zachowań rekreacyjnych młodzieży*, „Czasopismo Psychologiczne” 2003, 9 (1) 2003, s. 15–30.

¹⁷ Seul S. (2004). *Portret nastolatka w blogu. Edukacja medialna. Nowa generacja pytań i obszarów badań*, (red.) M. Sokołowski, Olsztyn 2004, s. 365-376. Seul, S. (2005) *Blog a rozwój poczucia tożsamości nastolatka*, (red.) *U progu wielkiej zmiany... op. cit.*, s. 333–347.

¹⁸ A. Brzezińska, *Spoleczna psychologia rozwoju*. Warszawa, 2000.

przyjmowanie perspektywy innych; wzrostowi umiejętności komunikacyjnych. Aktywność w sieci nie zawsze przekłada się na kontakty na żywo, niekiedy blogowicze w klasie nie rozmawiają, mimo, że utrzymują żywe kontakty sieciowe. Refleksyjnie obserwują przebiegające zdarzenia i swoje uczestnictwo (komentują na gadu-gadu czy skype). W blogu jest „inne życie” równoległe, które jest formą eksploracji innych możliwości działania niż uzewnętrzniane w szkole i rodzinie. Wytwory wskazują na potencjalność nastolatka, gdy pisze o swoich przeżyciach, niekiedy widoczne podsumowanie, komentarze notek rówieśników, próby przyjmowania ich perspektywy. Aktywność „blogowa” sprzyja tworzeniu umiejętności komunikacyjnych, społecznych, przyjmowania innych perspektyw, dystansowania wobec swoich spraw (autoanaliza, refleksja) i autopercepcji (koncentrowanie uwagi na niektórych swoich aspektach).

Wymaga to reinterpretacji i kreacji bieżących wydarzeń istotnych dla nastolatka. Strukturyzując wiedzę o sobie poprzez przygotowanie notek (blog – mała narracja) konstruuje swoją tożsamość i ta perspektywa narracyjna uruchamia autonomię działania, tworzenie własnych programów, przyszłościowej perspektywy czasowej integrując oczekiwaną przyszłością nadaje sens swojemu życiu.

Narracyjne utrukturyzowanie Ja rozważa dylematy poprzez dialog między głosami reprezentującymi różne pozycje podmiotowe. Głosy mogą polaryzować się wokół wybranych kwestii ważnych dla osoby. Pochodzą od podmiotu i innych osób (matki, ojca, autorytetów). Konflikty między głosami odpowiadają za dynamikę i złożoność Ja. Dialogowe Ja w autonarracjach zmienia się zależnie od aktualnego kontekstu relacyjnego. Jest dynamiczna wielość pozycji Ja w przestrzeni umysłu, dysponujących głosem i wchodzących we wzajemne relacje na podobieństwo interakcji społecznych i dialogowej tożsamości implikuje negocjowanie tożsamości osobistej, która wynika z polifonii głosów¹⁹. Wewnętrzne głosy dialogowego Ja mają odmienne systemy wartości i kryteria oceny. Najważniejsze w dialogowym Ja są pozycje zajmowane w stosunku do ojca i matki, a w procesie aktywizowana osoba obdarzana jest głosem. Relacja z każdym rodziców z osobna się przemieszcza i wpływa na głos zależnie od wymagań sytuacji.

Warunki aktywizujące narracyjne rozumienie osoby zwiększają empatię, uwrażliwiają na dane kontekstowe i zindywidualizowane, stają się podstawą do poznawczej reprezentacji osoby, aktywizuje rozumienie osoby w kategoriach intencji, emocji, uczuć. Formowanie narracyjnej tożsamości polega na tym, że osobista historia jest tworzona by uporządkować własne życie, integrować przeszłość zrekonstruowaną, terażniejszość i antycypowaną przyszłość dając poczucie spójności i sensu oraz celowości życia²⁰. Narracja

¹⁹ E. Trzebińska, A. Dowgiert, *Polipsychizm: pożytki i koszty związane z wielowymiarowością tożsamości*. „Przegląd Psychologiczny” 2005, 48 (1) s. 75–94, Oleś. *W kierunku zmian tożsamości narracyjnej i dialogowej. Zjazd Polskiego Towarzystwa Psychologicznego*, Kraków, 23-26 IX, 2005.

²⁰ A. MacIntyre., Ch. Taylor, A. Giddens, D. Carr, *Narracja a tożsamość jednostki ludzkiej*. (red.) K. Rosner *Narracja tożsamość i czas*. Kraków 2000, s. 17–51.

pozwala na porządkowanie, scalanie wartościowanie doświadczeń w zmieniających się kontekstach, zyskując nowe znaczenie dla osoby doświadczającej, każda narracja oparta jest na osobistym systemie znaczeń opowiadającego i jako całość jest niepowtarzalna.

Podsumowanie

Dorośli pełnią wobec nastolatków (prowadzących blogi) rolę socjalizującą i opiekuńczą realizując jedno z własnych zadań rozwojowych. Dysponują oni obrazem dziecka, który musi podlegać modyfikacji, dbają o jego zdrowie psychiczne i fizyczne, charakteryzują się określonymi kompetencjami emocjonalnymi, rozwiązują konflikty w rodzinie, zmagają się ze stresem dnia, bywają źródłem przemocy. Otwartość poznawcza na nowe informacje i gotowość do ich eksplorowania decyduje o ich ustosunkowaniu wobec świata wirtualnego, z którym się stykają. Niesie on dostęp do nowych zjawisk, nie zawsze bezpiecznych dla dziecka. Staje się dodatkowym (czy konkurencyjnym?) środowiskiem wychowawczym, dysponuje swoim językiem i stymuluje rozwój języka, ale też umożliwia działania przekraczające granice etyki i prawa. Blogujący nastolatek tę aktywność traktuje jako formę rekreacji. W trakcie prowadzenia blogu rozwija nowe motywy, zmienia postawy, dokonuje przekształcenia swojego dziecięcego światopoglądu dostosowanego do wzrastających możliwości intelektualnych. Porządkuje swoje życie, tworzy narracje dzięki którym kształtuje swoją tożsamość, wypracowuje własne cele i wartości.

Spostrzeganie zagrożenia dla podopiecznego wynika z dostępnych treści, wymienianych z innymi osobami, potencjalnie szkodliwych dla rozwoju. Dziecko próbuje używać języka, który jest nie do przyjęcia w polszczyźnie z punktu widzenia poprawności i słownictwa. Używanie określonego języka pociąga za sobą niekorzystną dla dziecka modyfikację myślenia. Język nie-trwały w subkulturach, ale pojawiający się na ekranie może go utrwalać. Kontakty społeczne w sieci niekiedy stają się podstawową formą więzi, prowadząc do zubożenia relacji osobistych. Dziecko rezygnuje z anonimowości dla przyjaciół blogujących, ale podawanie danych osobistych ułatwia identyfikację i otwiera drogę każdemu wchodzącemu na stronę. Pisząc o swoich codziennych sprawach wprowadzają wątki rodzinne charakteryzujące rodziców, nauczycieli, włączając w to pliki filmowe. Niekiedy prezentuje zdarzenia dyskredytujące dorosłych, którzy nie chcą być rozpoznawani jako np. stosujący przemoc, zdradzający małżonka, itp. Jest to przejawem rozwoju krytycznego myślenia ale też słabo rozwiniętej perspektywy pozaegocentrycznej i empatii. Ponadto część niepokojów wynika z niedostrzegania korzyści jakie może dać prowadzenie blogu.

Summary

Adolescents (13-16 years old) write in their online diaries about surrounding reality, express their reactions thoughts and experiences. Adult readers (parent, teacher)s of these blogs exhibit various responses, from friendliness and support to threats or forcing their children to delete the entire blogs. The underlying motives for such responses are different, depending on parents; opinion on the virtual world, the fact if they assume socializing and protective roles or not, as well as on the quality of communication and interaction with their growing-up children, and openness to new experiences. On the other hand, this kind of children's activity is conducive to the realization of developmental tasks and identity shaping.